Արշալոյս Արարատեան

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ | ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1849 | ԹԻՒ 350

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպօլիս, 8 Նոյեմբերի.

Տաճկաստան ապաստանուող Հունգարացի և Բոլոնիացի զինուորականաց պատճառաւ ծագած վէճը լմնցած կը համարուի միշտ, թէպէտև ոմանք տակաւին երկբայութիւն կը ցուցընեն այս գործոյն բարեկամօրէն վախճան մը ընդունելուն վրայ: Սակայն յիշեալ խնդրոյն մասնակից եղող գլխաւոր կառավարութեանց խոհեմութեանը և խաղաղասէր ընթացիցը նայելով, երկբայութիւն չկայ, որ այսպիսի չնչին պատճառի մը համար Եւրոպայի ընդհանուր խաղաղութիւնը վտանգի մէջ չեն դներ.

Տէրութեան նահանգներէն եկած լուրերը ընդհանրապէս յաջող են. ամէն տեղ անդորրութիւնը և բարեկարգութիւնը կը տիրեն բարձրապատիւ մեծ Եպարքոս Ռէշիտ փաշային խոհեմ և հայրական կառավարութեամբը. որ օգոստափառ Սուլթանին մարդասիրական դիտաւորութիւնները աղէկ ճանչելով, որ ըստ օրէ զանոնք 'ի գործ դնելու հոգւով չափ կաշխատի միշտ՝ ամենեան տէրութեան բոլոր հպատակաց բարեկեցութեանը և յառաջդիմութեանը համար:

Մեծին Բրիտանիոյ միջերկրական նաւատորմիղին հրամանատար՝ ծովապետի փոխանորդ սըր Վ. Բէրքըլէ և քանի մը գլխաւոր պաշտօնատարներ (օֆիչիալ) անցեալ շաբթու «Դորտըրէ» անուն պատերազմական շոգենաւով Դարդանէլի կիրճէն Կոստանդնուպօլիս եկան, այս մայրաքաղաքս պտըտելու համար, և շիտակ Թերափիա վեհափայլ սըր Ստրէթֆորտ Քէնինկին պալատը գացին յիշեալ շոգենաւով.

—Սամսոնէն եկած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն, թէ հանդարտութիւնը և բարեկարգութիւնը կատարելապէս հաստատուեր են այս կողմին մէջ:

—Վեհափայլ սըր Ստրէթֆորտ Քէնինկը անցեալ շաբթու Տրաֆ անուն անգղիական շոգենաւով Դարդանեան կիրճը գնաց Անգղիոյ նաւատորմիղը պտըտելու համար: Յիշեալ դեսպանը ամսոյս 5ին շաբաթ օրը նորէն դարձաւ 'ի Պոլիս:

—Յորդամեծար Մանասեան աղա Սէրովբէն պատիւ ունեցաւ երկրորդ կարգի պաշտօնատարի աստիճանը ընդունելու (րուտպէի սանիյէ):

Կայսերական հրամանաւ Թահիր էֆէնտին ընդհանուր հարկապահանջ կարգեցաւ Արշիպելագոսեան կղզեաց:

—Ամսոյս 6ին գիշերը հրկիզութիւն մը պատահելով 'ի Եէնի գեղ, 17 տուն հրոյ ճարակ եղան:

—Օգոստափառ Սուլթանին սեննեկապետներէն Մէհէմմէտ Ռէշիտ աղան՝ բարձրագոյն հրամանաւ Քէօթահիայի կառավարիչ անուանեցաւ:

—Պրուսայէն կը գրեն, թէ վեհափայլ Սարիմ փաշան իւր կառավարութեան աթոռը հասնելուն պէս, անմիջապէս այցելութեան գնաց զօրաց ձմերանոցները և հիւանդանոցները և այս այցելութենէն ետև քանի մը նոր կարգադրութիւններ հաստատեց: Նոյն յիշեալ քաղաքին աղքատ բնակչաց վիճակը լաւացընելու համար մարդասիրական միջոցները 'ի գործ դնելու վրայ է.

—Օգոստափառ Սուլթանը ցանկալով իւր կայսերական գոհունակութիւնը յայտնել Ամերիկացի միստր Սմիթ երևելի հանքաբանին որ հինգ տարիէ 'ի վեր Բարձրագոյն Դրան ծառայութեան մէջ կը գտնուի, հաճեցաւ մարդասիրաբար ադամանդեայ մեծագին տուփ մը քթախոտոյ շնորհելու անոր: Միստր Սմիթը մօտ օրերս պիտի մեկնի իւր հայրենիքը դառնալու համար:

—Զէյթին Պուռնու վանքի տակ եղած զօրքը այս օրերս մայրաքաղաքիս ձմերանոցները զետեղուեցան:

—Վիտինէն Հոկտեմբերի 23 ամսաթուով հետևեալ նամակը կը գրեն Ժուռնալ տը Քօնսթանթինօբըլ լրագրոյն.

"Այս օրուան սուրհանդակաւ, որ կը մեկնի Կոստանդնուպօլիս երթալու, զօրապետ Պէմը նամակ մը կը գրէ օգոստափառ Սուլթանին, որուն շնորհակալ կըլլայ՝ Հունգարացի և Բոլոնիացի ապաստանուողներուն ըրած մարդասիրութեանը համար: Այս նամակին մէջ զօրապետ Պէմը կը յայտնէ նաև իւր դիտաւորութիւնը, որ ունեցաւ բոլորովին Սուլթանին նուիրելու իւր անձը. սակայն այս դիտաւորութիւնը չէր կրնար 'ի գործ դնել, կըսէ, բայց միայն վասն զի իմացայ թէ Տաճկաստան փախչողները պիտի չյանձնուին իրենց թշնամեաց ձեռքը. վասն զի եթէ փախստականները ետ տրուէին ըլլային, զինուորական պատիւը մեծապէս կը պարտաւորէր զինքը, որ մասնակից ըլլայ իւր ընկերաց դժբաղդութեանը: Բայց երբոր իմացաւ որ փախստականաց ապահովութիւնը երաշխաւորեալ է, ազատ ըլլալով ըստ այսմ մասին, ազատ նաև իւր խղճին կողմանէ, յօժարամտութեամբ ընդունեցաւ Մահմետական կրօնքը":

—Օգոստափառ առատագութ Կայսրը, որ միշտ պատրաստ է իւր մարդասիրական շնորհքներովը վարձատրել զանոնք, որ իրենց յանձնուած հաւատարմաց պաշտօնը՝ թէ եկեղեցական է եղեր և թէ աշխարհական՝ արժանաւորութեամբ 'ի գործ կը դնեն, հաճեցաւ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարքին միջոցաւ Նիշանի իֆթիխար շնորհել հետևեալ գերապատիւ հոգևոր Առաջնորդաց, որ են

Սսուց կաթողիկոսը:

Աղթամարայ հոգևորական գլխաւոր տեսուչը:

Տիգրանակերտի հոգևոր առաջնորդ Յակոբ Արքեպիսկոպոսը:

Վանայ առաջնորդ Գաբրիէլ վարդապետը.

Բաղիշայ առաջնորդ Ոսկան վարդապետը:

—Շումլայէն կը գրեն:

"Հոկտեմբերի 28ին հասան այս քաղաքս՝ Վիտինէն գալով 1500 Բոլոնիացի՝ իրենց գլխաւորներովը որ են, Զամոյսքի իշխանը, Պիլթէրձանովսքի կոմսը և Վիսոցքի զօրավարը: Շումլայի կուսակալը, Վիտինի կառավարչին օրինակին հետևելով, մարդասիրութեամբ ընկալաւ այս ապաստանաւորները, և փութացաւ մատակարարելու անոնց ինչ որ հարկաւորութիւն ունէին. քանզի երկար ընթացք մը ըրած էին խիստ դէշ եղանակաւ, և այնպիսի ճանապարհներէ անցնելով, զորոնք անընդհատ անձրևները դժուարակոխ ըրած էին Վիտինէն մինչև Շումլա: Արդ այս հիւրերը Շումլայի միջնաբերդը բնակեցուցին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ԱՌ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԶԳԱՍԷՐ ԱՄԻՐԱՅ ՏԱՏԵԱՆՑ
ԵՒ Ի ՄԱՆԿՈՒՆՍ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

Հայկասեռեացն 'ի կաճառ
Յանկարծ Յաբեթ 'ի մեռելոց
Դայր 'ի խնդիր սիրտ 'ի վառ
Հաճեցելոյն վարձահատոյց.

Մինչ Հայկազանցն ըղպերճ գունդ
Պատեալ երկիւղ, թափ անձնամուխ
Դուայր գոչէր յայս սերունդ.
"Ծծէք առ իս զձեր Պարագլուխ":

Ի տես հիւրոցն բարձր զՍգին՝
Թերհօլանի՛ ջեալ 'ի չիրմէ՝
Եղխաբերան սսկայն
Ո՛չ գիտէին զո՞ պատմեսցէ.

Քանիցս մանկունք, երանի՜.
Զի չև հանդէսն 'ի տարսաւ արդ.
'Ի գրգլեկաց պատկ ծագի
Զօնի 'ի գլուխ վեհի Տեառն զարդ:

"Զինվուդ, ասէ, Զուարթունն,
Զաղնիւ Տատեանս նշանակիր,
Զհանդիսացեալդ յԱզգին Սիւն,
Մինչ այցելու Զեզ աստ յերկիր,

Յերախտագէտ շնորհ ըղքէն,
Զ՛առ 'ի ձենջ տրոց Հարք գոհապանծ՝

Պճնել պսակաւդ 'ի տնօրէն.
Հարց 'ի կուսէ գամ Հայկազանց.

Սասմ՛ըք, պարծա՛նք Արամեանց.
Կայսերական յընթացս ուշիմ
Եպտիւլ—Մէճիտ զձեզ գգուեաց.
'Ի քաջալեր Տանդ առաքիմ:

Մ'ի ձեր քաղցր այց Տանէն Հայկեան
Վերջոտնեացի, Պէրճ Ամիրայ.
Ոգիք նախնեաց 'նդ այս հաճեցան":
Եւէ՝ ընդ նոյն անյայտանայ:

Ո՛հ, սիրուն տեսիլ, գողտրիկ տեսարան,
Յիշատակն անոյշ, խրախոյս քաջութեան:

Ի՛հ, աշխոյժ ընկերք, տիրասէր մանկունք,
Ու ձեզ այժմ բանք իմ, հրաւիրեմ զձեզ,
Եկայք միաբան, քաջիկ Հայորդիք,
Տատեանցն 'ի զնին ելցուք յասպարէզ:

Յառէ՛ք միանգամ յերախտիսն անանց.
Քանի՜ վարժարանք, ո՛րչափ գործատունք
Կառավարութեամբ և ջանիւք Տատեանց,
Որպէս բարգաւաճ ծաղկին բարետունկ:

Յիշեցէ՛ք արդէն զծաղկեալն Իզնիմիտ,
Ուր ազգախնամ Տուն դպրոցս հաստատէ,
Վարժապետս կարգէ զաշակերտսն 'ի կիրթ,
Որպէս այժմ հիմնէ այլս 'ի Հերեքէ:

Դըլըրն մեքենայք, մամուլք գան 'ի հետ
Եւրոպանըման 'ի վառօդարան.

Եւ ո՞րպէս էր հնար առանց ճգանց ժիր
Վառօդապետին, յայս գալ յաստիճան.

Երանի՜ եւս մեզ: Իբր Հայր մեր յԱզգիս
Ընտիր հոգայ, օրհնեա՛լ գերդաստան.
Ընտրբեր բաշխէ՝ օգուտս, երախտիս,
Զ կարօտեալ մանկունս պահէ յակատոտն:

Եւ դեռ... որչափս յայլոց երախտեաց անգին,
Յայց անմահ բարեաց, վայելել ունիմք..
Եթէ ո՛չ այժմ մեք՝ թոռունք յապառնին
Տեսցեն յիշատակս զորս արդ ականիմք:

Այո՛, պարտք են մեզ ընկերք, անհրաժեշտ.
Սիրել, շնորհ ունել, միալ երախտագէտ.
Ճանաչել դյարդ, հռչակել գովեստ
Զնախարհիկ Տեարց Ազգիս օգտաւէտ:

Արդ, Մանկունք Արամեան,
Վան կենաց երջանիկ
Ազգասէր Տանն Տատեան,
Վան բարեացն, սիրելիք,
Երախտագիտութեան
Ընծայս ըղձիցս,
Զի շատ են երախտիք,
Մընասցուք յաւիտեան
Յարատև աղօթողք:

Ա. Կ. Տէփէ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

ԱՆԳՂԻԱ · Լոնտոն , 5 Նոյեմբերի ըստ լատինացւոց ։

Նշանակութեան արժանի քաղաքական երևելի դէպք մը չկայ ։ Համդարտութիւն և բարեկարգութիւնը կըշարունակուին միշտ Մեծին Բրիտանիոյ մէջ՝ կառավարութեան հաստատուն և խոհեմ ընթացքովը ։ Նաւտրական գործքերը որ ըստ օրէ յառաջադիմելու վրայ են · և այս բանը յայտնապէս կապացուցուի այս տարուան տէրութեան ընդհանուր եկամտից եռամսեայ պաշտօնական հաշիւներէն · որոց գումարը՝ անցեալ տարուանէն 200·000 լիռա սթէրլինա աւելի է , այսինքն 22 միլիոն օսմանեան ղուրուշ ։ Թէպէտև Իռլանտայի վիճակը քիչ մը յուզման մէջ է , սակայն կերևի թէ կառավարութիւնը ամենևին բանի մը տեղ չդներ այս մասնական դրդութիւնը · Զատ խորհրդարան մը հաստատելու ընկերութիւնն ևս նորէն կարգադրեցաւ Իռլանտայի մէջ Ճոհն Օքոնէլին նախագահութեամբը · բայց հասարակութիւնը այս գիպուածին ալ գրեթէ ամենևին ուշադրութիւն չըներ · քանզի Ճոհն Օքոնէլը նոյն ազդեցութիւնը չունի ժողովրդեան վրայ , ինչպէս որ իւր հանգուցեալ հայրը Դանիէլ Օքոնէլը ունէր · Այս խնդիրը , կրնամք ըսել թէ , Դանիէլ Օքոնէլին հետ մեռաւ ու թաղուեցաւ ։

—Բարձրապատիւ Ալպերթ իշխանին մարդասիրական առաջարկութեամբը , Լոնտոնի մէջ մեծ հանդէս մը պիտի ըլլայ · ուրտեղ ամէն ազգաց նորահնար և կատարելագործեալ ձեռագործ հասուածները ցոյց պիտի տրուին 'ի քաջալերութիւն և 'ի յառաջադիմութիւն զանազան արհեստից ։ Այս ժողովոյն մէջ երևելի արհեստաւորաց և հնարագէտ անձանց, իրենց արդեանցը համեմատ՝ վարձատրութեան նուէրներ պիտի բաժնուին · որոց ամէնուն գումարը 20 հազար լիռա սթէրլինի պիտի հասնի , այսինքն 2 միլիոն 2 հարիւր հազար ղուրուշ ։ Կըհաստատեն թէ այս նուէրներուն արժէքը ևս աւելել մեծագին և պանծալի ընելու համար , Անգղիոյ օգոստափառ Թագուհին ինքը իւր ձեռօքը պիտի բաժնէ զանոնք , և ամէնէն մեծ վարձատրութեան արժանի եղողը 5000 լիռա սթէրլինա (550·000 ղուրուշ) պարգև պիտի ընդունի ։ Բաժնուելու նուիրաց արժէքը կամաւոր ստորագրութեամբ պիտի ժողվուի · և այս բանին արդէն շատ երևելի անձինք իրենց յօժարամտութիւնը յայտնեցին ։ Կերևի թէ այս երևելի հանդէսը 1851ին 'ի գործ պիտի դրուի ։

—Անգղիոյ այրի Թագուհին ծանր հիւանդ է , ուստի Լոնտոնի Եպիսկոպոսը փութացաւ Նորին Վեհափառութեան քով երթալու ։

—Օգոստափառ Վիքթորիա Թագուհին ևս քանի մը օրէ 'ի վեր քիչ մը տկարութիւն ունի որ խիստ թեթև բան է · և բժիշկները կըհաստատեն թէ սուտ ծաղկի (Վարիօլ Վօլանդ) հիւանդութիւնն է ։

ԳԱՂՂԻԱ · Փարիզ , 7 Նոյեմբերի ըստ լատինացւոց ։

Հասարակաց ուշադրութիւնը մեծապէս զբաղեալ է կառավարութեան բոլոր անդամոց անակնկալ փոփոխութեանը վրայ ։ Հասարակապետութեան գահերէցն Լուտովիկոս Նաբօլէոնը յատուկ պատգամաւորութեամբ մը յայտնեց ազգային ժողովոյն իւր տնօրէնութիւնը · որով նախորդ պաշտօնէից տեղ հետևեալները կըկարգէ · պարոնայք Տ' Օբուլ զօրապետը՝ պատերազմի պաշտօնեայ , Ռէյնըվալ՝ արտաքին գործոց , Ֆէրտինան Պարօ՝ ներքին գործոց , Աշիլ Ֆուլտ՝ ելևմտից , Բարիէօ՝ հասարակաց դաստիարակութեան , Րուշէ՝ արդարութեան , Ռոմէն Տէֆոսէ՝ ծովային զօրութեանց , Պինօ՝ հրապարակական շինուածոց, Տիւմա երևելի քիմիագործը՝ վաճառականութեան և երկրագործութեան ։

Առայժմ չգիտցուիր թէ ինչ հետևութիւն պիտի ունենայ այս փոփոխութիւնը ։ Թէպէտև նոր պաշտօնէից մէջ հասարակապետութեան կուսակիցներ չկան · 'ի վերայ այսր ամենայնի կարելի է թէ Հռոմայ քաղաքական վիճակը քիչ մը ազատական կարգադրութիւններ ընդունի · քանզի խիստ հաւանական կերևի թէ այս անակնկալ փոփոխութեան գլխաւոր պատճառը Հռոմի խնդիրը եղած ըլլայ · ըստորում նախորդ կառավարութեան անդամոց մեծագոյն մասը ամենևին բանի տեղ չդրին գահերէցին նամակը որ գրած էր 'ի Հռոմ մօսիւ Էտկար Նէյ իւր թիկնապահ պաշտօնատարին՝ խնդրելով որ սահմանադրական ազատութիւններ տրուի հռոմէական ժողովրդեան ։

—Բերդրօսբուրկի Դաղղիոյ հասարակապետութեան դեսպան Լամօրսիէր զօրապետը հեռագրական գծիւ հետևեալ լուրը կըծանուցանէ իւր կառավարութեանը՝ հոկտեմբերի 6—18 ամսաթուով․

"Ռուսաց կառավարութեան արտաքին գործոց պաշտօնեայ Նէսըլրօտ կոմսը երէկ իմաց տուաւ օսմանեան արտաքոյ կարգի դեսպանին թէ Կայսրը նկատելով Սուլթանին գրած նամակը , կըբաւականանայ միայն խնդրելու որ փախստականները արտաքսուին Տաճկաստանէն ։ Ֆուատ էֆէնտին գրեթէ լմնցած կըհամարի այս գործը"։

—Ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն հոկտեմբերի 6—18ին նիստին մէջ մօսիւ Պիսիօ պատգամաւորը իւր նստարանին վրայէն բարձր ձայնիւ պոռաց մօսիւ Դիւբէնի երեսին , թէ ինքը ականջովը լսած էր այն խօսքը · որ հիմակ սուտ հանելու կաշխատէր մօսիւ Մաթիէօ տը Լա Տրոմին հետ վիճաբանելով ։ Այս խօսքը այն է , որ մօսիւ Դիւբէն դեկտեմբերի 10էն առաջ լսած ըլլայ Լուտովիկոս Նաբօլէոնին համար , թէ անոր գահերէց ընտրուիլը ամօթ կըհամարի Դաղղիոյ ։ Պիսիօյին այս վարմունքին համար մօսիւ Դիւբէն իւր երկու բարեկամաց միջոցաւ հատուցում պահանջեց յիշեալ պատգամաւորէն ։ Նա ևս երկու բարեկամ իւր կողմանէ դրաւ , և այս չորս խաղաղարար միջնորդները ուրիշ ճար մը չգտնելով , որոշեցին որ ատրճանակի մենամարտութեամբ միայն այս գործը վախճան կրնայ առնուլ ։ Ուստի անմիջապէս ամէնքն ալ Պուլոնի անտառը գացին և այնտեղ երկու հակառակորդները իրարմէ քանի քայլ հեռու կայնելով , իւրաքանչիւրը ատրճանակ մը պարպեց իւր հակառակորդին վրայ · բայց բարեբաղդութեամբ և ոչ մէկը իւր նպատակին հասաւ ։ Յայնժամ ներկայ գտնուող վկաները յայտնեցին թէ երկուքին պատիւն ալ հատուցում գտաւ , և պէտք է որ մենամարտութիւնը դադրի ։ Երկու հակառակորդները այս կերպիւ հաշտուեցան և իրենց բարեկամներովը դարձան ազգային երեսփոխանաց պալատը ։ Այս կռիւը և հաշտութիւնը ընդամէնը գրեթէ երեք ժամ տևեց

—Մարսէյլէն եկած լուրերը կըծանուցանեն թէ այս տէրութեան և Դաղղիոյ կառավարութեան մէջ պատահած վէճը բարեկամօրէն չկրնալով լմննալ , թշնամութեան գործքերը , այսինքն պատերազմը շուտով պիտի սկսի ։ Ասպանիացի շոգենաւ մը անակնկալ հասեր է 'ի Ճիպրալթար հոկտեմբերի 10—22ին · ուրտեղ բերեր է բոլոր դաղղիացիները , որ Մարոք կըգտնուէին ։ Յիշեալ շոգենաւը ծանուցեր է նաև թէ Դաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոսը բոլոր իւր պաշտօնատարներովը [illegible] ըսուած դաղղիական ֆրէկաթին մէջ , մտեր են , և Դաղղիոյ նաւատորմիղը կըսպասեն եղեր , որպէսզի սկսին ռմբակոծելու Դանճէր և Մօկատոր քաղաքները ։

ԻՏԱԼԻԱ ։ Պապին կողմանէ դրուած կարդինալներուն քաղաքական ընթացքին և խստութեանը դէմ մեծապէս կըգանգատի հասարակութիւնը · և մանաւանդ Անթոնէլլի կարդինալին խիստ բնաւորութիւնը ամէնքն ալ կըգատապարտեն · և կըցանկան որ Պիոս Թ · ժամ մը առաջ իւր մայրաքաղաքը գայ և ինքը իւր աչօքը տեսնէ ժողովրդեան խղճալի վիճակը ։ Սակայն կըհաստատեն թէ կարդինալները միշտ արգելք կըլլան և կըյապաղեցնեն Պապին գալուստը ։

Կըսեն թէ գերապատիւ Ֆօռնարի Արքեպիսկոպոսը , որ Հռոմայ աթոռոյն կողմանէ նուիրակ է 'ի Փարիզ , կարդինալ պիտի ըլլայ · և արտաքին գործոց պաշտօնեայ պիտի կարգուի փոխանակ Անթոնէլլի կարդինալին · որուն տէրութիւնները չեն ուզեր , կըսեն , որ մնայ նոյն պաշտօնին մէջ ։

Մէսաժէ տը Մէտէ լրագրոյն մէջ , (որ Մոնքէ-

Աղջկանց ուսման և կրթութեան հարկաւորութեանը վրայ ։

Շատ ժամանակէ հետէ մեր Ազգին հասարակութեան մէկ մասին մէջ աս գանգատը կըլսուի ըսելով թէ , աղջիկներուն ի՞նչ պէտք է որ ուսումն ու գիտութիւն , այսինքն կարդալ , գրել և ուրիշ լեզու սորվին , աս դատումը ընելով թէ՝ գէշ կըլլան վարքով և բարքով , և աչքերնին կըբացուի , որպէս թէ նոր պատուիրան մ'ալ արգիլեր է Աստուած , որ միայն Հայոց ազգի երիկ մարդիկ ուսումն ունենան և կնիկները չունենան ։ Աս դիտաւորութեան մէջ յամառեալ եղող մարդիկ ըստ մեծի մասին ուսման և լեզուագիտութեան պատուական և շահաւէտ ճաշակը չառնողներն են · քանզի անոնք որ ուսման և գիտութեան քաղցր համը առած են որոնք ո՛չ այնքան մարմինը կըզարդարեն՝ որքան հոգին անմահական լուսով կըփառաւորեն անանկ լուսաւորեալ մարդիկ կըփափագին , որ ինչպէս իրենց արու զաւակները , նմանապէս իրենց աղջիկներն ալ այն շնորհաց ձիրքերուն արժանանան ուսմամբ և կրթութեամբ ։

Բայց հիմա աս աչքը բացուիլը հասկըցանք , թէ որ երիտասարդաց հրապարակին մէջը կըբացուի , կամ որ մոլութիւններու հանդէսի մէջ , կամ որ ախտաշարժ ցուցերու (բալի , մասկի) նուագարաններու , կիթառներու , թմբուկներու , կաքաւելու թատրոններու մէջը կըբացուի · և կամ որ մարմնաւոր զարդարանքները ու զարդարանաց ծաղրանքներ ծախուելու խանութներուն մէջը կըբացուի ։ Իմին գիտցածս , ամենուն աչքը սանկ զբաղանալու արժանաւոր արուեստներու մէջը՝ առանց սորվելու բնականաբար բաց են միշտ որոնք որքան որ պարկեշտաբարոյ գործածուելու ըլլան նէ՝ չէ՞ որ սա սէր մարմնական հեշտութեանց են , ուրեմն մեր գիտցած ուսումն և կրթութիւնը չէ՛ թէ մոլութիւններու ու հոգւոյ վնասակար բաներու մէջ աչք բանալ է , և կամ կենցաղական օգուտներէն զրկել է զիրենք , այլ մանաւանդ Աստուծոյ՝ բնութեան մերոյ պարգևած շնորհաց տաղանդը , որ մեր սրտին և մտաց արդաւանդ հողին մէջ սերմաներ է՝ ջանքով և եռանդով փորփրել , ընել և երևան հանել է , որով միանգամայն հոգին ալ , և մարմինն ալ կըհարստանայ ։ Թէ որ ուսումն և կրթութիւնը թէ ներքին և թէ արտաքին աչքը չարութիւններու և մոլութիւններու մէջը կըբանայ նէ՝ պէտք էր որ աղջայք կամ արք ալ չհետևէին անանկ վնասաբեր արհեստներուն , բայց կըտեսնամք որ անանկ արհեստները սորվողներ թէ արք և թէ կանայք կերպ կերպ աշխարհային բարեվիճակ երջանկութիւններու հասնելէն ետև՝ և Աստուածային և մարդկային և քաղաքական օրէնքներու մէջը մէկ մէկ լուսափայլութեան ջահ հանդիսանալով՝ կըգովուին ամէնուն բերնէն ։ Արդեօք Աստուած՝ արանց միտքը բոլորովին չարութիւն սահմաներ է , ու միայն չարութիւն գիտնալու համար · քանզի ծնելնուն պէս՝ հարք տղաքնուն ետևէն կիյնան որ կարդալ գրել սորվեցնեն , որ միտքը իր բնական չարութեան վնասները հասկընայ և ձգէ , և բարութեան օգուտները ճանչնայ և անոր հետևի ու ձեռք բերէ ։ Իսկ ասոր ներհակ արդեօք կանանց միտքն ալ բոլորովին բարութիւն է , և միայն բարութիւն գիտնալու համար սահմաներ է որ կըզգուշանան ծնողքը կարդալ գրել սորվեցընել տալ իրենց աղջիկներուն որ չըլլայ թէ իրենց բնական բոլորովին բարեմտութիւնը ձգեն և չարամտութեան հետևին ։ Աս ուրիշ բան չեմ գիտեր աս խորութիւններէն , որ ոմանք առանց ճիշդ քննութեան կանանց ուսումն և կրթութիւն սորվիլ անարժան կըդատեն , միայն կերևայ թէ աս պիտի ըսեն , որպէս թէ դեռ չունինք որ չըլլայ թէ մեղքերուն տեսակները ալ ևս կանանց մէջը շատնան · բայց ես ալ կըսեմ թէ՝ մեր ազգին կանանց մէջը որոնք որ դեռ ուսումն և կրթութիւն չունին՝ ո՞ր մեղքը պակաս կամ աւելի մնացեր է մինչև հիմայ · չէ՞ որ բնական մեղաց հարստութեամբ հաւասար ենք ամէն ազգաց հետ · եօթը մահացու մեղքերը իրենց սերունդով չէ՞ որ ամէն եկեղեցիին հետ անդամ կըպատերազմին ։

Արդ այժմ աս պախարակելի նախապաշարմունքները աւանդ ձգենք , և երթանք Աստուծոյ աչ-

լի կըսպուի , և ճիշդ տեղեկութիւններ ունի միջոց Հռոմի գործոց վրայօք ,) հետևեալ յօդուածը կըկարդամք :

„ Իտալիայէն եկած նամակները կըգուշակեն թէ մօտ օրերս իւր պաշտօնէն պիտի զրկուի կարդինալ Անդոնելլին , որ քահանայապետական տէրութեան խորհրդականն է , և խիստ սրտմտալի ազդեցութիւն մը պատճառեց իւր կառավարութեան քաղաքական ընթացքին : Կըհաստատեն թէ Պիոս Թ. իւր քահանայապետութե միտքը ինչ ճամբայ բռնած էր նէ , վերստին նոյն ճամբան մտնելու վրայ է . որուն մէջ բոլոր ազգաց օրհնութիւնները կընդունէր : „

—Քահանայապետական զօրաց հրամանատար Զուքի զօրավարը իւր հրաժարականը տուաւ , ըսելով թէ ինքը սահմանադրական կառավարութեան մը կըծառայէ և ոչ երբեք ինքնիշխան տէրութեան մը :

—Հռոմէն հոկտեմբերի 12—24 ամսաթուով կը գրեն Ժուռնալ տը Տէպա լրագրոյն :

„ Անցեալ օր կըսէի ձեզ թէ Պապը ամենևին չմերձենար իւր ժողովրդեան . իսկ այսօր կըսեմ , թէ նորէն Կայէթա պիտի առանձնանայ Նաբօլիի թագաւորին հետ : Բաժանումը եւս քան զեւս կըյառաջանայ . անդունդը կըփորուի և կընդարձակուի ժամ առ ժամ . և որուն մէջ ինչ որ Աստուած պիտի ձգէ զանիկա լեցնելու համար , ինքն միայն գիտէ : Բայց իմ տեսածս և գիտցածս այն է . որ Պապին գործը լմնցաւ այս տեղ , և բան մը չունինք ընելու այսուհետև : „

— Նաբօլիի մէջ Թագաւորական տպագրատունը տպուած տետրակ մը հրատարակուեցաւ այս օրերս . որուն մէջ Հռոմէական տէրութե 1848 ամին աշխարհական պաշտօններուն ցուցակը գրուած է երկարօրէն : Այս աշխարհական պաշտօններէն 109ը եկեղեցականաց , և 5059ը աշխարհականաց յանձնուած է կըսէ տետրակը :

Լոմպարտեան Վենետիկէն եկած գլխաւոր լուրը մարաջախտ Ռատէցքիին Վերոնա հասնիլն է , զինուորական և քաղաքական ընդհանուր կուսակալութեան պաշտօնիւ : Յիշեալ մարաջախտին բնակութիւնը Վերոնա պիտի ըլլայ . և անկէց պիտի կառավարէ բոլոր Լոմպարտեան Վենետիկի գաւառները : Զինուորական և քաղաքական ընդհանուր կուսակալին քով քաղաքական գործոց համար պիտի կենան Ալպերթօ Մոնդէգուգգոլի և Միքելէ տի Սդրասօլտօ կոմսերը : Դարձեալ կայսերական հրամանաւ արժան դատուեցաւ որ քաղաքական գործքերը յատուկ տեղական կառավարիչներու յանձնուի Լոմպարտիայի և Վենետիկի մէջ . ուստի առաջնոյն կառավարիչ կարգեցաւ Կարոլոս Շվարցնպերկ իշխանը և իւր բնակութիւնը Միլան պիտի ունենայ : Իսկ Վենետկեան գաւառին կառավարիչ կարգեցաւ Հեծելայետ Անդոնիոյ տի Բուխինէր պարոնը , որուն բնակութիւնը Վենետիկ կղզին մէջ պիտի ըլլայ : Այս երկու տեղական կառավարիչները իրարմէ անկախ են , բայց երկուքն ալ Ռատէցքիին իշխանութենէն կախում պիտի ունենան :

Նաբօլիի լրագիրները կըշարունակեն միշտ մեծ լռութիւն մը պահելու իրենց երկրին գործոցը վրայօք , և ամենևին յիշատակութիւն չեն ըներ զանազան երևելի բանտարկութեանց վրայօք , որ 'ի գործ կըդրուին ամէն օր . և այս պատճառաւ շատ նշանաւոր անձինք Նաբօլիէն կըմեկնին : Ռիէգրոյ Ֆէրրէգդի կոմսը անգամ , որ Պիոս Թ.ին հօրեղբօրորդին է , պարտաւորեցաւ փախչիլ Նաբօլիէն , կառավարութե հալածանքէն ազատելու համար : Պալերմիայէն այս օրերս եկած բանտարկեալներուն թիւը 1600 հոգիի կըհասնի : Ով որ գիտէ թէ կառավարութեան այսչափ խիստ վարմունքին վախճանը ուր պիտի կայանայ :

ԱւՍՏՐԻԱ . Վիէննա , 6 Նոյեմբերի ըստ լատինաց :
Լրագիրները ստահաստատ մեծապէս կըմեղադրեն Աւստրիոյ կառավարութե վրէժխնդիր և անագորոյն ոգին , որուն զոհ եղան Հունգարիայի ազնուականները և երևելի անձինքը , և այս պատճառաւ ատելութիւն մը և տրտմութիւն կըտիրէ յիշեալ խղճալի երկրին մէջ . ուր տեղ մահուան դատապարտութիւնները և գլխատումները կըշարունակուին , յարքունիս գրաւելով ազնուաց մեծամեծ ստացուածքը : Լուտովիկոս Պաթիանիին հարստութիւնը , որուն արքունի գանձը գրաւեց , տարին 600,000 զուրուշ եկամուտէն աւելի էր կըսեն :

Մորնինկ Բօսթ լրագիրը , իւր թերթին մէջ որ 'ի 19 հոկտեմբերի , կըպարտաւորէ Աւստրիոյ պաշտօնէից խորհրդարանը , որ բացատրէ շուտով որչափ որ կարելի է , և արդարացընէ զինքը , եթէ կրնայ , իւր հրամանաւ եղած գլխատմանց և սպանութեանց վրայօք : Իսկ եթէ այս բանը չկրնար ընել , յիշեալ խորհրդարանը եւս առաւել զարհուրելի թշնամի է , կըսէ , Աւստրիոյ կայսեր քան զամէն ապստամբութիւնները որոնք զսպուեցան : Այս զգացումը որ հասարակաց է Անգղիոյ մէջ , անտարակոյս Լոնտոնի խորհրդարանը օրինաւոր կերպիւ պիտի հաղորդէ Աւստրիոյ կառավարութեանը : Իւրաքանչիւր պատուաւոր սիրտ կըցաւակցի տեսնելով որ Օրինականութեան խորհրդականները և երեսփոխանները թոյլ կուտան որ 'ի գործ դրուին ապստամբութեան և անկարգութեան ամէնէն անարժան չափազանցութիւնները .

Մաճառստանի զինուորական և քաղաքական ընդհանուր կուսակալութիւնը կայսերական հրամանաւ Հայնաու պարոնին յանձնուեցաւ : Յիշեալ ընդհանուր կուսակալը այս օրերս մեկնեցաւ Վիէննայէն Բեշտ երթալու . ուրեղ կառավարութեան որոշմանը համեմատ , հրաման ըրաւ որ Մաճառստանի ամէն կողմանց երկիրները դըրի առնուին . որոց վրայ նոր տուրք պիտի դրուին :

ՍՊԱՆԻԱ . Մատրիտ , 19-31 Հոկտեմբերի : Նարվաէզ զօրավարին նախագահութեամբ եղած խորհրդարանը ըստ խնդրոյ վեհափառ թագուհիին պարտաւորելով իւր հրաժարականը մատուցանել , նոր խորհրդարան մը կարգադրեցաւ Գլէոնար կոմս զօրավարին գահերէցութեամբը . Բայց այս խորհրդարանը հազիւ թէ երկու օր դիմացաւ . և Նարվաէզ զօրավարը նորէն իւր ձեռքը առաւ կառավարութե սանձը , և անմիջապէս քանի մը երևելի անձինք բանտը դնել տուաւ և քանի մը հոգի ալ աքսորը յուղարկեց : Կերևի թէ վեհափառ թագուհին տեսնելով թէ մեծ վտանգներ կրնար ծագիլ իւր թագաւորական աթոռին համար՝ Նարվաէզ զօրավարին քաղաքական գործքերէ հեռի մնալը , այլ իւր մօրը Քրիստինէ թագուհիին խրատներէն համոզուելով , փութացաւ իւր առջի որոշումը ետ ձգել և նորէն Նարվաէզին ձեռքը յանձնել տէրութեան գործքերը .

Սպանիայի ազգային երեսփոխանաց խորհրդարանը ամսոյս 18—30ին սովորական հանդիսութեամբ բացուեցաւ , որուն մէջ Նարվաէզ զօրավարը ժողովոյն բացուելուն վերաբերեալ արքունի հրովարտակը կարդաց :

ՅՈւՆԱՍՏԱՆ . Աթէնք , 2.14 Նոյեմբերի :
Ընդիմաբանութիւնը կըշարունակուի միշտ կառավարութեան պաշտօնէից և ազգային երեսփոխանաց մէջ : Ընդհանրապէս իրաւունքը ազգային ժողովոյն կողմը կըտեսնուի . քանզի պաշտօնեաներուն ընթացքը ըստ մեծի մասին շահասիրութեամբ և կողմնասիրութեամբ փարակեալ է , որոց դէմ մեծապէս կըդանդատին հայրենասէր լրագիրները : Թէպէտև այս օրերս խօսք մը տարածուեցաւ թէ պաշտօնէից խորհրդարանը պիտի լուծուի , և նոր խորհրդարան մը պիտի հաստատուի Գ. Մեդաքսային նախագահութեամբը , 'ի վերայ այսր ամենայնի տակաւին կարգադրութիւն մը չեղաւ : Օրէնսդիր ժողովոյն այս տարուան երկրորդ նիստը թագաւորական հրամանաւ գոցուեցաւ . և երրորդ նիստը դեկտեմբերի 9—21ին պիտի բացուի :

Սաստիկ և շարունակ անձրևները մեծ վնաս պատճառեցին մայրաքաղաքիս շրջակաները . Աթէնքի քանի մը փողոցաց մէջ հաղորդակցութիւնը դադրեցաւ հեղեղին պատճառաւ : Շատ տուներ վնասեցան և քանի մը հատ ալ փլան : Սուրբ Գէորգայ եկեղեցւոյն մէկ թևը , որ շատ տաեն

խարհքը ստեղծելուն ժամանակէն սկսինք առ հարկաւոր նիւթիս վրայ ճշմարտապէս դատողութիւններով խօսիլ . որքան որ հոգին կըկամենայ նէ , աղէկ մը քննելով տեսնանք թէ ինչ զանազանութի ձգեց Աստուած արանց ու կանանց բնութե մէջը : Յայտնի է որ Աստուած բոլոր աշխարհքը ստեղծելէն ետև՝ Ադամը մինակ ստեղծեց , բայց վերջը աղէկ չէ ըսաւ այդ մարդուն մինակ մնալ . հապա ըսաւ առոր պէս ընկեր մըն ալ առոր օգնական ստեղծենք , և Եւան ստեղծեց . չէ՛ որ առոր պէս ըսել՝ իսկ և իսկ Ադամին պէս ըսել է . տես հիմա , նախ առանց Եւայի Ադամին մինակ մնալուն աղէկ չէ ըսաւ : Երկրորդ՝ առանց Եւայի Ադամին անօգնական ըսաւ : Երրորդ՝ ամենևին Ադամին նման բնական՝ Եւայէն ուրիշ մըն ալ չեղաւ , որ ըսել է Ադամին ըստ ամենայնի բարի վիճակի մէջ մնալը Եւայով կատարուեցաւ , և Ադամին թէ՛ ներքին զօրութիւններուն և կիրքերուն , և թէ՛ արտաքին բարեձևութիւններուն՝ Եւան մինակ գտնուեցաւ իսկապէս նման . և ամէն կատարելութեանց կողմանէ ամենևին անտարբեր . քանզի հոգւոյն զօրութիւններով այսինքն յիշողութիւնով , միտքով և կամքով կատարեալ և ազատ էր . ու մարմնոյն դէպքերով եւս իսկ և իսկ էր , ու ազատ :

Ասոր բաներով պիտի հասկընամ թէ Եւան Ադամէն , թէ՛ հոգւոյ մասին և թէ՛ մարմնոյ մասին կողմանէ մէկ պակաս կամ աւելի տեղ մը չունէր , ու երկուքն ալ միայն Աստուծոյ ստեղծած բնական հոգւով և շնորհաց ձիրքերով զարդարուած էին , միայն թէ ըստ բնական սեռին զանազանուած էին և ոչ թէ ներքին և արտաքին կարողութիւններէն և զօրութիւններէն . ինչպէս որ անբան կենդանիքն ալ միայն նոյն սեռով կըզանազանին իրարմէ և ոչ թէ իրենց յատկացեալ ձիրքերով :

Գանք հիմա ասոնց իշխանութեը վրայ խօսինք , որովհետև Աստուած երկուքին մէկէն իշխանութի տուաւ ըսելով՝ աճեցէ՛ք ու շատցէ՛ք և երկիրը լեցուցէ՛ք , և բոլոր այդ երկրի մէջի արարածներուս ալ տիրեցէք և իշխեցէք անոնց , ահա ամէն կերպ սերմանելու սերմը ձեզի տուի որ սերմանէք և անոնց պտուղները առնէք և վայելէք : Այս իշխանութիւնները և գործքերը ոչ միայն Ադամին՝ այլ երկուքին մէկէն տուաւ , որովհետև երկուքն ալ յատուկ յատուկ աստուածային շնորհքով և իմաստութեամբ զարդարուած էին . Ապա եթէ իրարմէ իշխանութե կողմանէ աւելի պակաս արտօնութիւն մը ունեցած ըլլային նէ՝ պէտք էր որ Եւան ինչ գործ որ գործէր նէ՝ ուզէր չուզէր Ադամին հրամանէն կախուած ըլլար , և անոր իմաստութեան և գիտութեան կարօտ ըլլար , անոր հարցնէր նախ , սորվէր , և ապա թէ ընէր . բայց ինչպէս յայտնի է որ , այնքան մնաց և գործոց ազատօրէն համարձակութիւն ունէր , որ առանց Ադամին հարցնելու , գնաց Աստուծմէ սաստիկ արգիլուած մահացու պտուղէն կերաւ , և Ադամին միտքն ալ կըցաւ որսալու ու կերցընելու : Հոս մէյմը մտածեմ թէ արդեօք որքան գեղեցիկ ճարտասանական ձևերու և տրամաբանական հաւաքաբանութիւններու և բանաստեղծութիւններու սկզբնաւորութիւններ ըրաւ , որոնք բաղցր և զօրաւոր ձեռնարկութիւններով կարողացաւ Աստուծոյ սաստիկ պատուէրը Ադամին մտաց դիւրացնել բոլորովին , և իրեն կամացը հնազանդեցնելով , այն սարսափելի մահացու պտուղը , այն յաւիտենական դատաւորի պատճառող պտուղը կերցուց : Ասկից հասկնալ պէտք է որ այն անոյշ խօսքերով որ իր բնական իմաստութի և գիտութի տաղանդներու զօրութեամբ եթէ չարը բարիի տեղ գործի դնել տուաւ նէ՝ հապա բարիի որքան կարողութի ունին կանայք միտքը բարիի որսալ ու դարձնել և ճշմարտութի քարոզել , և մանաւանդ երբոր իրենց բնական ձիրքերուն վրայ ստացականն ալ աւելցնեն նէ :

(Պիտի շարունակուի)

Յօհաննէս Շահինեան Վ.ուշէ :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔ

Ընկերը՝ աշխարհին բոլոր վէրքերը ունի . բայց անոր զուարթութիւնէն մէկն ալ չկրնար վայելել .

չէ, նորոգուած էր մեծ ծախքով, կործանեցաւ․ Նմանապէս ուրիշ եկեղեցի մըն ալ փլաւ, թէպէտև քիչ մը հին էր։ Ախտարմայի մէջ հեղեղին դժբաղդ հետևանքները ևս առաւել աղետալի եղան․ և կը հաստատեն թէ 500.000 ոսկիէն աւելի կը հասնի այս գաւառին մէջ պատահած վնասուց գումարը։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 11 Նոյեմբերի։

Ինչպէս մեր նախընթաց թերթովը ըսինք, արքունի վառօդապետ վսեմափայլ Տատեան Պօղոս Ամիրային մեծ որդին վսեմաշուք Առաքել աղայն, ընկերութեամբ իւր մօրեղբօրը յարգանօք Պօքամաճեան(?) Գէորգ աղային մինչև Մալթա ուղեկից ըլլալէն ետև իւր ուսումնառնելու պաշտօնատեղ եղբարցը, և իւր քեռւոյն մեծապատիւ Խաչիկ աղային, ամսոյս 8ին երեքշաբթի իրիկունը գաղղիոյ կառավարութեան թղթատար շոգենաւով հասաւ Իզմիր, և քանի մը ժամ միայն ցամաքը մնալով, վերստին նոյն իրիկունը շարունակեց իւր ճանապարհորդութիւնը Կոստանդնուպօլիս երթալու։

—Քանի մը ժամանակ պայծառ օրեր ընելէն ետև, անձրևները անընդհատ կերպիւ մը սկսան և երկինքը թխպազոյն ու թանձրամած ամպերով բեռնաւորեալ է շաբթուս սկիզբէն 'ի վեր։

—Քաղաքիս սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյն շինութիւնը ջերմեռանդ ջանիւք և գործունէութեամբ կը յառաջանայ։ Այս հոյակապ տաճարը բոլորը քարուկիր, կամարաշէն և գմբեթազարդ պիտի ըլլայ, ու մարմարիոն պատուական սիւներով զարդարուած։ Եկեղեցւոյն երկայնութիւնը մէկ պատէն մինչև միւս պատը՝ մեծ դրան առջև եղած գաւիթը մէկտեղ հաշուելով՝ 61 կանգուն է, և լայնութիւնը՝ երկու կողմի գաւիթովը, 40 կանգուն է։ Ըստորուս(?) տաճարին կամարը սիւներու վրայ հաստատուած պիտի ըլլայ, այս մէջ տեղի կամարը 25 կանգուն բարձրութիւն պիտի ունենայ․ իսկ աւագ խորանին առջև եղած տեղանին վրայի գմբեթը 30 կանգուն բարձրութիւն ունենալու է։

—Անցեալ շաբթուանէ 'ի վեր քանի մը գողութիւններ պատահեցան քաղաքիս մէջ։ Չարագործները գիշերով տուն մը մտան ծովեզերքին կողմը ուսկից ձեռքերնին ընկած թեթև և արժէք ունեցող կահկարասիքները վերցուցին․ Նմանապէս շուկան Թոմաս(?) խանին մօտ ֆէս վաճառողի խանութ մը մտան պատը ծակելով, և 20 հազար ղուռուշի չափ ֆէս և պատրաստ դրամ գողցան։ Կառավարութիւնը հարկաւոր զգուշութիւնները 'ի գործ դրաւ, որ այս անզգամները ձեռք ձգէ։

—Ահաւասիկ Հռոմայ այժմեան վիճակին համառօտ նկարագրութիւնը, ինչպէս որ հրատարակուած է Գուրրիէր Մէրքանթիլ(?) լրագրոյն մէջ։

„Անոնք որ չեն գիտեր ինչ է անիշխանութիւնը, պէտք է որ Հռոմ գան և տեսնեն։ Քաղաքին մէջ երկու ոստիկանութիւն (բօլիցիա) կան․ անոնք որ եկեղեցական ոստիկանութենէն կը հալածուին, անմիջապէս կը փութան գաղղիական ոստիկանութեան գիրկը իյնալու, և գրեթէ միշտ թոյլտուութիւն կը գտնան Հռոմէն չելլելու։ Եթէ կարդինալները ճամբայ կուտան պաշտօնատարի մը, ասիկա՝ իսկոյն պաշտօն մը կը գտնէ խառն գնդոց մէջ․ միւս կողմանէ նիւթական ուժը միշտ Գաղղիացւոց ձեռքը կը մնայ։

Իսկ Հռոմէն դուրս, այստեղ գաղղիացի գործակատար մը կը տեսնես, այնտեղ սպանիացի գործակատար մը, քիչ մը հեռու յատուկ պաշտօնի հոգևոր առաջնորդ մը՝ քահանայապետական զինուորներէ (գարապինիէրէ) ընկերացեալ։ Երկու դրացի գիւղաքաղաքներ շատ անգամ տարբեր տէրութեան զօրքերէ պահուած են․ այս տեղ մէկ տեսակ դրօշակ և այնտեղ անոր ընդդիմամարտ դրօշակը կը տեսնես։ Եթէ կարդինալները դրամ խնդրելու համար մարդ յուղարկեն գիւղերը, պատասխան կընդունին թէ գաղղիական կառավարիչները կամ սպանիացի գործակատարը արդէն կարգադրած են հասարակաց մտուկին դրամոց գործածութիւնը։

Սակայն Աւստրիացիները քիչ մը հեռուէն կուգան խաղալու, անոնք ևս, իրենց դերատնի պաշտօնը։ Կը դատապարտեն, կը պահանջեն, կըչնեն և կարեն ամրոցները, պաշտօնէ կը հանեն գործակալները և անոնց տեղ ուրիշները կը դնեն, և մանաւանդ կարգիլեն որ դրամ չմնէ 'ի Հռոմ և իրենք կը պահեն զայն․․․․ Վերջապէս Բաբելոնեան խառնակութիւնն է․․․․

Կալկաթայի Ազգասէրին օգոստոսի 15 թերթին մէջ կը կարդամք։

„Լսի, թէ մերազգի ատենական պարոն ոք խորհի 'ի ժողով հրաւիրել զԱզգն, վասն տնօրինելոյ զեղանակ իմն խնդիր մատուցանելոյ ատենի մայրաքաղաքիս 'ի մասին յաւել պակաս 80 կամ 100,000 ռուփեայ՝ (1) որ 'ի Համանգանցի լուսահոգի Աբգարմէհէ(?) և այժմ, աւանդ կան 'ի ձեռս Յիշատակագրի ատացեալ ատենին վասն դպրոցաց որբոցն Սահակայ Պարթևի և Մեսրովպայ վարդապետի, որ յԱղիֆ։ Զորմէ ոչ միայն երկարօրէն գրեցաք 'ի Թիւ Ազգասէրին օրինակութեամբ կտակի հանգուցելոյն, այլև ազգասիրաբար յորդորս մատուցաք մերազնեայ պաշտօնակցաց օրինակել զայն յէջս ընդարձակ լրագրոյ իւրեանց։ Եւ շնորհ ունիմք պատուելի վերատեսչին Արշալոյս Արարատեան, որ բազում հայրենասիրութեամբ զիջաւ 'ի խնդիր մեր, և անցոյց զպատճենահանութիւն նորա յԱրշալոյս իւր․

Բայց աւաղ, զի այնքան աշխատութիւնք և ծախք, թէ մեր և թէ նորա՝ 'ի նանիր գնացին յանփութութենէ հոգևորական կառավարութե Աղիփու սուրբ Խաչ անուանեալ վանիցն։ Յաւէտ քան վաթսուն ամք են, յորմէհետէ կտակեալ է դպրոցաց ազգի մերոյ հարստութիւն այս, և մերձ վաթսնից գրութիւնք եղեն ատոր՝ թէ անդր 'ի յԱղիֆ և թէ 'ի սուրբ Էջմիածին և այլուր, 'ի մասին այնոցիկ․ սակայն ո՛չ գոնէ և լոկ դատարկ պատասխանիք հասին մինչ ցայսօր ժամանակի, յորում ասի, թէ նոյն յիշատակագիր ատենի մայրաքաղաքիս յիշեալ իցէ մերազգի ատենական պարոնին թէ՝ որովհետև աւելի քան զվաթսուն ամք անցին, և ո՛չ ոք եկաց տէր կամ ժառանգ 'ի պահանջել օրինօք զայն գումար, ուրեմն պարտաւորի անցուցանել զայն յարքունիս Բրիտանիկ տէրութեան։ Ընդ կորուստ այսր մեծի և ազգային գումարոյ ցաւելով նորա, դիտաւորեալ է, ասի, ժողով հրաւիրել, և ազգովին աղերսագիր առնել առ ատեան մայրաքաղաքիս, թերևս կարիցէ անցուցանել զէթ զկէս հայ գումարոյն առ 'ի պէտս հայ աղքատաց Կալկաթայի․

Հայեցեալ 'ի կատարեալ հասակ ատենական պարոնին, 'ի հմտութիւնս օրինաց անգղիացւոց, յերկարաժամանակեայ փորձառութիւնս, և 'ի խոհական արարս և յաջողակութիւն գրեթէ յամենայն դէպս, հաւատի եղեալ մեզէն, և հաւատի առնել կարեմք զպատուելի հասարակութիւն մեր, որ եթէ կարևոր չլինէր սմին միջոցք 'ի ձեռս բերել նորա զայն մեծ գումար յօգուտ ազգիս և եկեղեցւոյ, ոչ ինքնին աշխատ լինէր, և ոչ զայլս աշխատեցուցանէր 'ի նոյն։ Ուրեմն հնարաւոր իմն է․ և եթէ հնարաւոր, ուրեմն ամենեցուն և իւրաքանչիւր անդամոյ ազգիս անկանի համաձայնիլ ընդ նմա և գուն գործել որ յառաջ 'ի ձեռս բերելոյ զգումարն կամ զկէսն, մինչև իցէ փոխանցեալ 'ի գանձարան արքունեացն Անգղիոյ։

Եթէ օրէնք տեղւոյս ըստ մտաց կտակադրին պնդեսցեն զժառանգութիւն դպրոցաց որբոցն Սահակայ և Մեսրովպայ, որ յԱղիֆ, և վճռեսցեն թէ կամ նոցա հասանի գումարն, և կամ ընդ անցանել պայմանին ժառանգութեան, (որ է 75 ամ), յարքունիս Անգղիոյ երթայ, դեռ ևս այս ազգային շարժումն հասարակութեան մերոյ ատոր՝ յապաղէ զփոխանցումն դրամոյն յԱնգղիա, և միջոց տայ հոգևորական կառավարութե Հայոց Աղիփու, անագան ուրեմն՝ քանթէ ոչ երբեք, սթափել 'ի մեռօրինակ թմրութէ անտի իւրմէ՝ յօգուտ իւր։

—Յիշեալ լրագրոյն սեպտեմբերի 15 և 30 ամսաթուով երկու թերթերը ընկալանք այս շաբթու։ Վերջին թուոյն մէջ հետևեալ արտաքոյ բնական կարգի դիպուածը կը կարդամք։

„Կին մի ծնաւ հինգ որդիս յընթացս միասամ(?) ամսոյ 'ի Լովել Մասաքուսեթսայ, յԱմերիկա․ և Յանքի լրագիր մի պանծանօք ասէ, Ո՛ կարէ յաղթել նմին։„

(1) Երկու հազար քսակ օսմանեան ղուրուշ ըսել է։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 11 Նոյեմբերի։

Եւրոպայի յաջող լուր պատճառաւ քաղաքիս առուտուրը օր ըստ օրէ լաւանալու վրայ է։ Ահաւասիկ գլխաւոր ապրանաց գիները, որոնք նշանաւոր փոփոխութիւն մը ստացան։ Սուսամը դիւրավաճառ է 34—36 ղուրուշի քիլէն։ Աֆիոնը 108 ղուրուշի ծախուեցաւ չէքին (250 տիրհէմ,) բայց այսօր 110 ղուրուշի առնող կայ, բայց վաճառող չկայ։ Տորոնը նմանապէս կուզուի․ Կէօրտէսի ապրանքը 190 ղուրուշ է կենդինարը․ իսկ Գախըրինը՝ 200 ղուրուշ․ բայց այս գնով վաճառող չկայ։ Կասուտը (քէթէն թօխումը) հազուագիւտ է, և քիլէն 10½—11¼ ղուրուշի դիւրավաճառ է։ Թրիաստի տեսակ փալամուտին գինը՝ 105 ղուրուշ է․ իսկ Անգղիոյ տեսակինը՝ 62½։ Ցորենը ըստ տեսակին կը ծախուի 14½—18—19¾։ Գարին 7¼—7¾ քիլէն կարժէ, Պուշտասըն(?) առանց ելլելու պայմանաւ․ իսկ այս տեղ 8—8¼ ղուրուշ է։ Կարեամպօլոյի(?) մետաքին վերջի գինը՝ 123 ղուրուշ է հօխան։ Քաղաքի չամիչը 100—105—110 ղուրուշի դիւրավաճառ է։ Պէյլէրճէն՝ 45—63 ըստ տեսակին։ Զոր թուզը՝ 90—140 ղուրուշ է հասարակ ապրանքը․ իսկ ընտրեալը 180—220։ Ճէհրին 14—15 ղուրուշի դիւրութեամբ կը ծախուի։ Բամպակին գինը՝ 270—295 ղուրուշ է։ Խահվէն շատ կուզուի 560 ղուրուշի հարիւր հօխան․ բայց ապրանք ունեցողները չեն ուզեր այժմ այս գնով վաճառելու։ Այս ամէն ապրանաց գիները ողջ դրամով են։

Անգղիոյ և Զվիչերիի բամպակեղէն ձեռագործ հատուածները միշտ կուզուին, և քիչ ապրանք կան քաղաքիս մէջ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԴԻՒՐԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ
ԳԱՂՂԻԱՐԷՆԷ Ի ՏԱՃԿԵՐԷՆ
Ի ՊԱՐՈՆ ՆԱՍԻՖ ՄԱԼՈՒՖԷ

Որ Իզմիրի Բրոբականտայի դպրոցին Տաճկերէնի դասատու է․

Այս բառարանը, որ Բարձրապատիւ Մեծ Եպարքոս Ռէշիտ փաշային նուիրուած է, 8000 բառէն աւելի կը պարունակէ․ որոնց տաճկերէն գիրերով գրուած ըլլալէն 'ի զատ, գաղղիերէն գիրերով ալ նշանակուած են անոնց արտասանութիւնը։ Այս գործոյն վերջը համառօտ տեղեկութիւն մը կայ տաճկերէն քերականութեան վրայօք․ Նմանապէս ընտանի խօսակցութիւններ կան բառարանին վերջը, որ տաճկերէն սորվող Եւրոպացի մը մեծ օգուտ կրնան ընել։

Այս գրքին գինը՝ 40 ղուրուշ է և կը ծախուի․ Իզմիր Բրոբականտայի դպրոցը․ Կոստանդնուպօլիս՝ Ժուռնալ տը Քօնսդանդինոբլ լրագրոյն տպարանը։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Այս լրագիրը երկու շաբաթը անգամ մը՝ ուրբաթ օրը կը հրատարակուի։ Տարեկան գինը 120 ղուրուշ է կանխիկ վճարելով որ կուզէ, կրնայ ստորագրուիլ․ Իզմիր՝ Արշալոյս Արարատեան գրատունը․ իսկ ուրիշ քաղաքաց համար՝ ահա կը նշանակեմք լրագրոյս յարգի գործակալաց անուանքը, որք են․

Կոստանդնուպօլիս՝ Պէրպէրեան պատուելի պարոն Աւետիս․

Պրուսա՝ Անատոլուի Ընկերութեան Գործակալ Գաբրիէլ աղա Ճէմարդօսեան(?)։

Աղէքսանդրիա՝ Եուսուֆեան Գէորգ աղա։

Գահիրէ՝ Եղիազարեանց մահտեսի Յակոբ աղա։

Յոպպէ՝ Բրուսիոյ և Միացեալ Նահանգաց Ամերիկոյ հիւպատոս Յակոբ աղա Ս․ Մուրատեան։

Թրեաստ՝ Աշբօեան Աբրահամ աղա։

Կարին՝ մահտեսի Յարութիւն աղա Ղողողեանց։

Դուրբէժ՝ աղա Թովմաս Ճէլալեանց։

Պաղտատ՝ Անգղիոյ աւագին թարգման աղա Խաչիկ Մկրտիչեան(?)։

Կալկաթա՝ պարոն Յովհաննէս Ավդալեանց, կարգավար մարդասիրական ճեմարանին Հայոց։

Մատրաս՝ պարոնայք Սամ և ընկերք։

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս,

Ղուկաս Պ․ Պալթազարեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ